

КОСТИК О. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДІАЛЕКТИКА ВИБОРУ АБО “УКРАЇНСЬКИЙ СТИЛЬ” У ПРОСТОРОВОМУ ВИМІРІ

Стаття присвячена аналізу українських виборів за матеріалами англomовних газетних видань, що віддзеркалюють корелятивність таких понять як вибір, стиль, зміни. Предметом повідомлення є авторське світосприйняття майбутності України, її роль та потенціал на політичній арені після виборів з урахуванням стратегії прогностичності.

Ключові слова: українські вибори, український стиль та вибір, зміни, тактика та стратегія.

Статья посвящена анализу украинских выборов по материалам англоязычных газетных изданий, отражающих коррелятивность таких понятий как выбор, стиль, изменения. Предметом сообщения есть авторское мировосприятие будущего Украины, ее роль и потенциал на политической арене после выборов с учетом стратегии прогнозируемости.

Ключевые слова: украинские выборы, украинский стиль и выбор, изменения, тактика и стратегия.

The article is devoted to the analysis of Ukrainian elections with the help of English and American political articles, reflecting the correlation of such notions as choice, style and changes. The subject of report is the author's perception of the Ukraine's future as well as its role and potential on the international arena after elections considering the strategy of prediction.

Key words: Ukrainian elections, Ukrainian style and choice, changes, tactics and strategy.

Мета даної статті – здійснити критичний аналіз поглядів щодо українських виборів з точки зору іноземних журналістів. Визначитися щодо сутності українського вибору та значущості України в міжнародному просторі.

Об'єктом дослідження є українські вибори. **Предметом** дослідження є спроба довести корелятивність таких понять як *стиль, вибір, зміна*. **Матеріалом** дослідження слугують англomовні газетні видання.

Постановка загальної проблеми та її зв'язок з сучасністю. Людство у своїй історичній ситуації завжди живе в певній настанові. Його життя завжди характеризується певним нормативним **стилем** і певною усталеною історичністю чи розвитком у межах цього стилю. У цьому усталеному стилі як у нормальній формі відбувається перебіг подій. За рідкісними і прикрими винятками, люди, народи ніде і ніколи не існували в абсолютній ізоляції один від одного. В дійсності є сотні перехідних нюансів, які за відповідних умов склалися б у нові відмінні типи.

Про своєрідний “хвилеподібний” спосіб існування людства писав І. Франко. На його думку, кожний поступ в історії започатковується в певному центрі і потім, подібно до хвиль на воді від кинутого в неї каменя,

поширюється поступово все більшими територіями: країною, групою країн, континентом – аж поки не стає глобальним явищем. Таким глобальним явищем людства є демократія з її цінностями, про яку говорили ще Вінстон Черчіль, Джавахарлал Неру та канадієць Лоренс Піт: *‘Democracy’, said Winston Churchill, ‘is the worst form of government except for all those other forms that have been tried from time to time’. His fellow democrat, India’s first Prime Minister Jawaharlal Nehru, expressed similar sentiments. ‘Democracy is good. I say this because other systems are worse’. ‘Democracy is a process by which the people are free to choose the man who will get the blame’ said Canadian Lawrence J Peter [1:129].* Така людська природа: спочатку обираємо, а потім критикуємо.

“Поглянувши на цю величезну (рівну по території Великої Британії та Німеччини разом узятих) країну з населенням сорок шість мільйонів чоловік, ви побачите, що в ній панує справжня, хоч і неглибоко вкорінена демократія. Це справжнє маленьке диво. Через двадцять років після падіння Берлінської стіни Європа знову розкололася надвоє: по одну сторону розлому – вільні народи, що вони в безпеці за стінами елітних клубів Заходу (Європейський Союз, НАТО) чи готові за ними сховатися, по інший, від Білорусії до Кавказу і Середньої Азії – дикі землі, віддані у владу авторитаризму. І ось в цій несприятливій зоні перебуває Україна,” – пише Метью Камінські. *Look closer at this sprawling (the size of Germany and Britain, combined) country of 46 million to behold a genuine, if still shallow, democracy. This is a minor miracle. Twenty years after the fall of the Berlin Wall, a new divide sunders Europe. On one side are free nations safely behind the walls of the West’s elite clubs, the European Union and NATO, or about to hop over. To the east, from Belarus to the Caucasus and Central Asia, stretches an authoritarian wilderness. In this inhospitable terrain sits Ukraine.*

В контексті **змін** людська історія є уявленням про зміну подій та усвідомленням смислових зв’язків між подіями. Як метафорично висловився німецький історик та філософ К. Брейзіг, уся історія подібна до “каната” зітканого з тисяч ниток, причому хоча окремі нитки мають довжину в століття і навіть тисячоліття, але більша їх частина є лише “короткими відрізками в прядінні часу”. Завданням же будь-якого історичного дослідження є “розплутування цієї тканини” [2:127]. Таким короткочасним відрізком історії є наша “помаранчева революція”, коли у 2004 році увага всього світу була прикута до України, де хвилі мітингувальників, одягнених у помаранчеве, обтрусили з себе павутину

радянської влади і проголосили прихід демократії. А перші президентські вибори, що пройшли в країні після цих драматичних подій, якщо дивитися здалеку, виглядають як жалюгідний епілог до них. Але не варто поспішати ховати “помаранчеву революцію” і пророкувати Києву повернення в обійми Москви; перш, ніж робити це, необхідно провести одну важливу відмінність. Розчарування в конкретних політиках не означає, що українців розчарувала і політична свобода. *When Ukraine captured the world's imagination in 2004, waves of orange-clad protestors shook off Soviet cobwebs and ushered in democracy. Before anyone rushes to declare the Orange Revolution dead and Kiev destined to return to Moscow's embrace, a distinction needs to be made. Disappointment with politicians doesn't mean Ukrainians have soured on political freedom.*

З огляду на означені тенденції, намагаючись розплутати клубок загадковості українських виборів, авторами висуваються аргументи дещо іншого характеру і навряд чи можна абсолютно виключити ймовірність чи вплив вражаючої миттєвої інформації. Автори використовують пряму тактику оперативного реагування на ситуацію. Тактики мовленнєвого впливу бувають прямі та непрямі [3:211]. Завдяки *прямій тактиці* автори повідомляють відверто і безпосередньо те, що мають на увазі. Прямі тактики є не конфліктними щодо критеріїв відвертості. Головним завданням є привабити читачів, налаштувати на позитивне сприйняття та переконати їх у вірогідності власної концепції та пошук загального порозуміння. Одночасно вони намагаються здійснити певний вплив на читачів, спонукаючи їх розпізнати їхні наміри, використовуючи *стратегію прогностичності*.

Статті є чудовим матеріалом для розмірковування над запитанням типу: чи збігається їх бачення майбутньої країни з нашим? Як це не парадоксально автори статей намагаються спровокувати читача (адресата) на пошук якогось прихованого сенсу. Це спонтанна внутрішня потреба автора висловитись інтенсифікує наші переживання. Тексти шокують незвичним наповненням лексики у принципово важливих судженнях і викликають певний психологічний стрес і прохолоду. З безліччю цитат та асоціативних рядів автори хочуть дійти смислу за допомогою якоїсь іншої, більш адекватної мови, апелюючи не до такого вже й далекого майбутнього. Звертаючи на значущість України і відображаючи правдиві смисли, вони відчувають певність своєї позиції і свідоме бажання їх експлікувати. Україна, – зазначає автор, настільки сповнена суперечностей,

що наліпити на неї ярлик не так-то просто. Колишній президент країни Леонід Кучма написав книгу під назвою “Україна – не Росія”. Але Україна – і не Польща, яка колись володіла цими землями. Довгі століття, проте, Польща служила воротами на Захід, що й пояснює більшу подібність політичної культури України з європейською, ніж з євроазіатською, більшу схильність її до компромісу і захисту свобод. *So full of contradictions, Ukraine eludes easy tags. Former President Leonid Kuchma wrote a book titled, ‘Ukraine Is Not Russia.’ Ukraine also isn’t Poland, the other former sovereign in these lands. For centuries though, Poland was the bridge to the West, helping explain why Ukraine’s political culture resembles Europe more than Eurasia, inclined to compromise and defend its freedoms.*

Виклад основного матеріалу. Ведучи мову про **стиль**, ми завжди маємо на увазі дещо специфічне в способі життя, мислення, способі самовираження людини та навіть народу. Тобто маємо на увазі особливу манеру мислити, творити, діяти, взагалі жити. Можна сказати і так: стиль це те, чим народи відрізняються один від одного. Наприклад, загальновідомо, що серед багатьох виявів світової культури найближчою українській ментальності виявилася культура Бароко. Вона настільки органічно поєдналася з глибинними духовними та мистецькими традиціями українського народу, що результатом такого єднання став суто національний варіант стилю – українське бароко. Більш того, українське бароко в пізніші часи іноді розглядається як один з виразників національної свідомості українського народу. Німецький науковець ХІХ ст. Генріх Вельфлін зазначив, що естетика бароко ґрунтується на “таємничості, яка ніколи цілком не розкриває свого обличчя, на загадковості, яка щомиті набуває іншого вигляду”. Цю думку продовжує Метью Камінські, – *Today Ukraine, still the biggest piece of the puzzle in the ex-U.S.S.R., is out of fashion in Washington and Brussels. The well-worn path taken westward by its Central European neighbours isn’t considered right for it.* Так дійсно зараз Україна – найзагадковіше місце на всьому пострадянському просторі – випала з поля зору Вашингтона і Брюсселя.

Вибори по-українськи або “український стиль”. ‘In every election there are winners and losers’ – каже англійське прислів’я. Хто виграв: народ, влада? Хто програв: влада чи народ? Це риторичні запитання. “Очевидна перемога Віктора Януковича на українських президентських виборах – ще один крок назад від ідеї про те, що світ стрімко стає все більш демократичним”, зауважує Деніел Ларісон. Вільні і чесні вибори не є

наріжний камінь демократії, але вони є початком шляху. У гіршому випадку правління Януковича продемонструє ті ж самі кумівство і корупцію, що були при Ющенку, проте на даний момент здається, що квазіавторитаризм ери Кучми значно ослаб. *At worst, Yanukovich's tenure will continue the same cronyism and corruption that flourished under Yushchenko, but it does appear for the moment that Kuchma-era quasi-authoritarianism has been weakened significantly.* Як ми бачили протягом останніх п'яти років, демократичні вибори не означають, що створений в результаті виборів уряд буде компетентним і ефективним; Україна може пережити ще п'ять років неефективного уряду, однак вона абсолютно точно буде демократичною. Це не виключає, що вона може стати більш нетерпимою і обмеженою державою, але ми поки не знаємо, відбудеться це чи ні.

Саме ця ідея пронизує сутність проаналізованих статей. Поняття стилю є близьким до поняття традиції і водночас відмінним від нього. Про **стиль** можна говорити тоді, коли є **вибір**. Традиція ж, на відміну від стилю, не дає вибору, широкої творчої свободи. Однак людина “всередині” традиції не усвідомлює своєї несвободи, оскільки вона навіть не знає про можливість діяти і творити по-іншому. Американський теоретик культури А. Л. Кребер щодо цього зауважує: “Стиль є ниткою культури або цивілізації: послідовний, самоузгоджений спосіб вираження певної поведінки або видів діяльності. Цей спосіб є також вибраним: повинна бути альтернатива, хоча в дійсності вибір може бути ніколи не реалізований. Слід також зазначити, що колишні традиції починають сприйматися нащадками як історичні стилі” [2:149]. То на що варто сподіватися яким шляхом піде Україна? – таке питання задає собі автор статті, бо реальність завжди складніша і різноманітніша за будь-яку абстрактну схему. Навіть часто, що стає темою розмов поділ на російськомовний схід і націоналістичний захід, насправді є перевагою, хоча про це ніхто й не здогадується. Влада і гроші в цій країні розподілені так широко, що ніякий цар і ніякий комісар не зможе вхопити Україну за горло. *Power and wealth are dispersed too widely for any would-be czar or commissar to grab Ukraine by the throat.* Тим часом політики нового покоління, які стали відомими завдяки останнім виборам, навчилися здобувати голоси у всіх регіонах.

Людський *вибір*, який власне, завжди є вибором майбутнього (чи то найближчої мети, чи подальшого часу), разом з тим становить і інтенцію злиття з тим простором і часом. Вибір у даному контексті диктується прагненням подолати розрив природного континууму. Саме, через вибір,

проведений шляхом проекції психічних інтенцій на окремий феномен події чи ситуації, досягаються ситуативне зняття опозиційності, суб'єктно-об'єктних відносин та, зрештою, практикою (хоча й завжди тільки ситуативне, фрагментарне) подолання відчуження. Іншими словами, обираючи або приймаючи рішення, людина тим самим ніби проектує своє майбутнє. Воля в процесі вибору є психологічним інструментом. Кожен зроблений вибір ставить людину перед ще масштабнішим опозиційно-смысловим полем. Простір смислів і є, простором вибору. Саме розгортання смислового простору опозицій уможлиблює перебування людини в дуалізованому світі та перманентну адаптацію у цьому конфліктному середовищі. Глобальність цього конфлікту порівняно з попереднім зумовлюється масштабом загальних змін (перехід влади з одних рук в інші). Занадто зміщено в ній акценти з результативного боку на концептуальний та процесуальний. Кращим результатом буде чиста перемога одного з кандидатів, переможцем – сам процес.

Із зрозумілих причин вони (теперішня влада і майбутня) фактично вступають у більш-менш зрозумілий обом конфліктний діалог, адже суперечка і конфлікт на думку автора є певним варіантом спілкування. У будь-який час року протестуючі обсипають лайкою міністрів і парламентаріїв на вулиці Грушевського в центрі Києва *At all times of the year, protestors hurl abuse at their ministers or parliamentarians along Kiev's central Hrushevsky Street*. Спробуйте, відшукайте що-небудь подібне на Красній площі. Російська еліта, що складається з олігархів і вибирає лідерів з власної примхи, ненавидить українців і що живуть по той бік Чорного моря грузин за їхні експерименти з вільними виборами – і на те є серйозні причини. Ті, хто турбуються через можливий відхід України від демократії, недооцінюють спроможність місцевого населення до перетворень. *Concerns about democratic backsliding here overlook the ability of people to change*. Українське суспільство навчилося викидати геть паразитів, а еліта переконалася, що вибори – це не обов'язково сутичка не на життя, а на смерть, за якою неодмінно йде широкомасштабний перерозподіл власності.

Однак **діалектика вибору** полягає в тому, що його реалізація, яка є концентрацією сил на певному окремому фрагменті подій, відкидає тим самим (принаймні на даний хронологічний момент) усі інші потенційні можливості зближення опозицій. В політичному дискурсі, незважаючи на форму правління або на державний лад, завжди присутня опозиція “свій-чужий”, яка є причиною агональності та найгостріше виявляється в

передвиборчих програмах, де за будь-яких умов критикуються доводи “чужого” і просуваються “свої”. Взагалі, бажання виглядати правим закладене в людській природі [4:121].

Знімаючи ситуативне відчуження, долаючи опозиційну прірву в певній точці, вибір поглиблює опозиційне напруження в інших місцях, об’єктивно розширюючи і горизонт відчуженості. Звідси причини того характерного відчуття вибору як приреченості, тягара, важкості, джерела душевних колізій, які пронизують усю людську історію. Як показали вибори, українці вже втомилися від своїх загрузлих у хаосі “помаранчевих” лідерів, від економічних негараздів і від незнищенної корупції. *As the election shows, Ukrainians are fed up with shambolic Orange leadership, economic hardship, and entrenched corruption.* Але не менш глибоким і навіть небезпечнішим може виявитися розчарування українців в Заході. Вашингтон і Брюссель почали страждати від синдрому, що в обох столицях називають “стомлення Україною”. *As deep, and more dangerous, may be the disillusionment in the West. Washington and Brussels suffer from what officials in both places call ‘Ukraine fatigue’.*

Можна згадати і характерне прагнення мас перекласти вибір і відповідальність на соціального лідера, харизматичний авторитет або хоча б скромно поступитися правом (або обов’язком?) індивідуального вибору колективно виробленій традиції.

Вибір завжди веде до певних змін, *перестановок, трансформацій*. Зміна характеризується обсягом, спрямованістю, тривалістю, швидкістю, відносністю. Так, змінам, що супроводжують різноманітні процеси функціонування, на відміну від розвитку притаманна оборотність (через їхню ритмічну природу). Зміни, що відбуваються внаслідок випадкових процесів катастрофічного типу, не мають параметрів закономірності. Суттєвою характеристикою зміни є **час**. По перше, будь-яка зміна відбувається в часі і має тривалість. По друге, тільки достатній часовий масштаб може виявити істинний характер змін. Так, зміни, які на перший погляд виглядають як процеси руйнації й розпаду, в більш значному часовому відрізку можуть виявитися тільки певною фазою тривалого процесу утворення й формування.

Висновки. Що ми спостерігаємо в результаті виборів на Україні: демократичні вибори не обов’язково призводять до „прозахідного” або зручному для Вашингтона результату, – стверджують автори.

Значення України – стратегічне, критичне. Якщо Україна буде стабільною, багатою і вільною, Росія не зможе відновити свою регіональну імперію, а сама вона стане повчальною протиприкладом старіючій руці путінізму і уроком для північних сусідів-слов'ян. *A stable, prosperous and free Ukraine ensures Russia can't rebuild its regional empire; it'd also be a teachable counterexample to the deadening hand of Putinism for their Slavic cousins up north.* Росія – популістська авторитарна держава, але з цього зовсім не випливає, що її сусіди повинні імітувати її політичну модель з метою створення гарних відносин з Москвою. *Russia is a populist authoritarian state, but it doesn't necessarily follow that its neighbours must mimic its political model in order to cultivate good relations with Moscow.* Україна поступово може ставати все більш демократичною державою, і це в свою чергу може призвести до продовження близьких відносин з Росією, тому що саме цього хоче велика частина електорату.

Весь зміст цього в тому, що українці, як і їхні сусіди із заходу, хочуть, щоб політики перестали сваритися один з одним і побудували функціональну демократичну державу, інтегровану у структури Заходу.

Подальші перспективи дослідження. Дані англomовні газетні видання можуть в подальшому послужити як нові вектори дослідження мови політики, а саме політичній метафорі. Політичній метафорі протистоять слова-симулякри (демократія, народ, європейський вибір, ринкові реформи). Натомість, політична метафора усуває невизначеність й акцентує увагу на головному. Мова політики театралізована, навіть карналізована, насичена міфологемами, серед яких найголовніша *свій-чужий*: свій = позитивний, правильний, чужий = поганий, неправильний [5:354].

ЛІТЕРАТУРА

1. *Костик О. І.* Choosing your topic : [навч. посібник з розмовної практики англ. мови для студ. ВНЗ]. – К., 2008. – 373 с. 2. *Матвеева Л. А.* Культурологія. – К., 2005. – 512 с. 3. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. праць / відп. ред. Ніна Миколаївна Корбозерова. – К. : Логос, 2009. – Вип. 15. – 643 с. 4. *Проблема семантики слова, речення та тексту* / відп. ред. Ніна Миколаївна Корбозерова. – К. : Видав. центр КНЛУ, 2009. – Вип. 22. – 503 с. 5. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля–К, 2008. – 712 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. *Larison D.* Ukraine and democratization posted [Електронний ресурс] / Daniel Larison. – Режим доступу : <http://www.amconmag.com> 7. *Kaminski M.* Ukraine needs the west's support, a European democracy sits uncomfortably close to Russia [Електронний ресурс] / Matthew Kaminski. – Режим доступу : <http://online.wsj.com>